

Från hembygdsarbetet

SMEDSTUGAN I ÄLVKARLEÖ FÄRDIGSTÄLLD AV ÄLVKARLEBY HEMBYGDSFÖRENING

För Älvkarleby hembygdsförening har året 1962 varit betydelsefullt, då föreningen detta år kunnat förverkliga sin gamla plan att bevara och tidsenligt inreda den gamla smedstugan vid Älvkarleö såsom hembygdsmuseum.

Hur gammal stugan är vet man inte. På en karta från början av 1700-talet är en rad stugor inritade på det område där smedstugan nu står. Stugan kan vara en av dessa. För detta talar att i linje med stugan, några tiotal meter öster om den, finnes spår av ännu en grund.

Stugan innehåller två lägenheter om vardera en kammare och ett stort kök. Lägenheterna är spegelvända med ingångar på vardera långsidan. Mitt i stugan ligger den gemensamma muren med bakugnar. I de gamla öppna spisarna har man, förmodligen någon gång i slutet av förra århundradet eller något av de första åren av detta, murat in järnspisar. I kamrarna är kakelugnar inbyggda. Taken har från början varit åstak, som sedan täckts med lockpanel. I kamrarna har man spännt papp i taken. Yttertaket var belagt med tjärpapp.

Stora Kopparbergs Bergslags AB har bekostat reparationerna med 12 000 kr. Älvkarleby hembygdsförening har inrett stugan och får disponera den för en symbolisk hyra av 10 kr. per år. Reparationerna har ombesörjts av Älvkarleö Bruk under ledning av ingenjör Lennart Korpe och förman Ernst Vestergren.

Yttertaket har belagts med plåt för att de underliggande byggnadsdelarna bättre skola kunna bevaras. Virke, som skadats av röta, har bytts ut, men i övrigt har man sökt bevara den stil stugan hade i början av 1900-talet.

Av lägenheterna har den östra inretts så som en lägenhet på bruket var inredd omkring 1910. Man har fått möbler och andra inventarier från gamla smedhem. Möbleringen har skett under ledning av älvkarleökännaren f. d. folkskolläraren A. N. Sandén, som med hjälp av sin fru Anna och fru Kerstin Broberg lagt ned mycket arbete för att få smedslägenheten så tidstrogen som möjligt. Att man lyckats bra intygas av

Bild 1. Den gamla smedstugan vid Älvkarleö, nu inredd till hembygdsmuseum av Älvkarleby hembygdsförening.

många älvkarleöbor, som i smedslägenheten »känner igen» sitt barn-doms-hem.

Den andra lägenheten har inretts till en trevlig sommarbostad. Denna hyres ut. Man vinner härigenom två betydelsefulla fördelar. Den största är att det blir mera liv i stugan och området, om det bor människor där; stugan blir inte ett dött museum. Den andra fördelen är att hyran beräknas täcka underhållskostnaderna för hela stugan. Hembygdsföreningen har då möjlighet att använda anslag från kommunen till underhåll av andra byggnader.

Ett anslag ur Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond möjliggjorde för hembygdsföreningen att mottaga stugan och att bekosta inredningen av densamma.

Bild 2. Interiörbild, med blick från köket in i finrummet, Smedstugan vid Älvkarleö.

Fil.dr Sven Rydberg, Falun, och överingenjör Sune Hedlund, Älvkarleö, Bergslaget, har genom sin välvilliga inställning till hembygdsförningens förslag att bevara byggnaden och genom att tillstyrka anslag från Bergslaget givit möjlighet till arbetets genomförande.

Upplands fornminnesförenings tjänstemän, landsantikvarie Nils Sundquist och antikvarie Anna-Märta Berg, har hjälpt till med råd och anvisningar samt anskaffat bl. a. stilenliga tapeter.

För all hjälp tackar Älvkarleby hembygdsförening alla, som bidragit till smedstugans återställande, och hoppas att i fortsättningen kunna bevara stugan till glädje för de många besökare, som — att döma av hittillsvarande besöksfrekvens ej så få — kommer till stugan och hälsar på.

Arne Molin

Bild 3. Interiörbild, finrummet, i Smedstugan vid Älvkarleö.

TÄBY HEMBYGDSFÖRENING HAR IORDNINGSTÄLLT YTTERBYSTUGAN

Täby hembygdsförening, som nu senast tilldelats Disa Gilles pris för hembygdsvårdande gärning, har under de senaste åren starkt intresserat sig för bevarandet av några gamla byggnader, med det tredubbla syftet att dels kunna inreda lämpliga samlingsrum för sitt föreningsarbete, dels iordningställa ett antal rum för sina kulturhistoriska samlingar och dels, slutligen, att kunna bevara en hel gammal gård på sin ursprungliga plats. De två förstnämnda syftena ha nåtts i det man kunnat iordningställa den för ändamålet synnerligen väl lämpade stugan vid Ytterby. Där har på nedre botten iordningställts de önskvärda samlingsrummen och på övre har de kulturhistoriska föremålen uppställts. Stugan vid Ytterby, som ligger på mark tillhörig Täby kommun, har av

Bild 1. Stugan vid Ytterby, som av Täby hembygdsförening iordningställts som museum och samlingslokal.

kommunen upplåtits till hembygdsföreningen. En del arbete återstår dock, särskilt när det gäller att få de kulturhistoriska samlingarna ordnade i mera slutgiltig form. Det tredje målet återstår att nå, att bevara en hel gårdsanläggning. Därom mera nedan.

Ytterby var tidigt ett underlydande hemman till det stora Näsbygodset. På 1600-talskartor hörde det samman med Åva och var då ett av socknens åtta rusthåll, av vilka vart och ett underhöll häst och rytare vid »Kongl. Lif-Regements Brigadens Cuirassiers-Corps», som prosten Claes Justelius i Täby skriver i sin av Hembygdsföreningen 1957 tryckta handskrift »Beskrifning öfver Täby 1813».

Enligt framlidne landsarkivarien Carl M. Kjellberg i »Uppland, skildring af land och folk», del I (1905), var Ytterby redan i mitten av 1600-talet en av landskapets 23 gästgivargårdar och en av de sju på vägen mellan Stockholm och Grisslehamn, den s. k. postvägen över Åland och Finland.

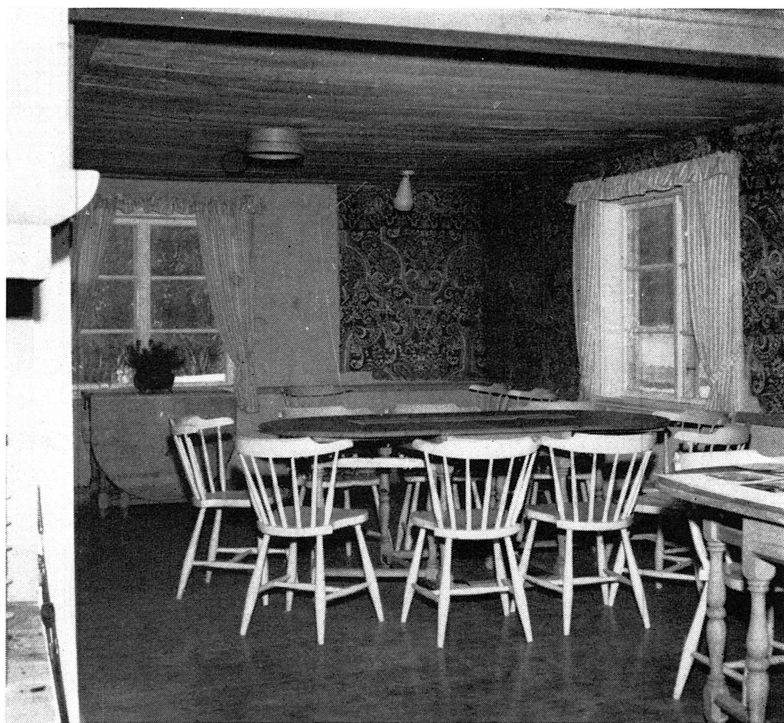

Bild 2. Interiörbild från samlingsalen i Ytterbystugan, Täby.

I Georg Biurmans »Vägvisare uti Svea- och Göta riken» (1775) upptas som gästgivargård i Täby Ensta eller Enestad, som platsen då hette. Av intresse är den historiskt belagda uppgiften att Täby hade en gästgivargård före Ensta.

Området kring Ytterby hade lustigt nog namnet »Snältäppan» och i den står den gamla s. k. mjölnarstugan eller, som vi nu säger, Ytterbystugan. Sedan 1958 disponeras den av hembygdsföreningen, och där har föreningen nu som antytts sina sammankomster, utställningar, marknader m. m. Kvarnen, en s. k. ångkvarn, låg där Kommunhuset nu ligger. Ytterbyägorna inköptes av Täby kommun 1939. Ytterby gamla soldattorp finnes ännu kvar fast i ombyggt skick. Flera av dragonerna från Ytterby ligger begravda under en sten NV om kyrkan.

Att bevara en hel gård på sin ursprungliga plats har, som ovan an-

tytts, länge varit Täby hembygdsförenings mål, och första etappen nåddes när man för några år sedan fick kaplansbostället Skogberga upplåtet. Här återstår dock ett mycket omfattande arbete innan allt blir i sådant skick, som är önskvärt. Reparationer äro snarast helt nödvändiga om målet skall kunna nås. Bland de frågor, som måste lösas, är medelskaffningen. Det är numera mycket dyrt att utföra reparationsarbeten på gamla hus. Hembygdsföreningen befinner sig utan tvivel i en nog så brydsam situation. Men optimism finns i föreningens ledning och den förhoppningen må uttalas att Täby hembygdsförening måtte nå det åtråvärda målet.

VAXHOLMS HEMBYGDSFÖRENINGENS HEMBYGDS- GÅRD »BLOMBERGS UDDE» INVIGD

Vaxholms hembygdsförening, som bildades 1942 på Karl Martins initiativ, har under de gångna tjugo åren målmedvetet arbetat för hembygds-

Bild 1. »Blombergs Udde», som av Vaxholms hembygdsförening iordningställt som samlingslokal och museum.

Bild 2. Från det i övre våningen på »Blombergs Udde» inredda Vaxholms museum.

föreningens sak i Vaxholm. Man har haft sammanträden med föredrag, man har samlat bilder och arkivmaterial och föremål från hemstadens äldre historia. Genom åren har alltid drömmen varit att skapa ett eget hem för föreningen. Detta senare mål har nu äntligen nåtts i det att föreningen under 1962 kunnat öppna portarna till en egen gård, som icke blott omsluter trivsamma samlingslokaler utan även inrymmer ett innehållsrikt hembygdsmuseum.

Det var 1954 som den s.k. »Blombergs Udde», en vackert belägen och med rymlig byggnad försedd strandtomt av ägaren som gåva överlämnades till Vaxholms stad. Det är denna fastighet som hembygdsföreningen nu fått överlåten på sig med villkor att där både tilltalande och praktiskt inredda rum skulle iordningställas till inte blott hembygdsföreningens utan även till alla andra vaxholmsbors båtnad. Till

midsommar 1962 kunde den iordningställda »Blombergs Udde» öppnas för allmänheten. Där har hembygdsföreningen sin fasta punkt för sina sammanträden och den med modernt kök inredda gården kan också mottaga slutna sällskap för fester och sammankomster av skilda slag. Hembygdsföreningens ordförande är plåtslagare Erik Österman.

Då Vaxholms hembygdsförening lagt ner stor energi på insamlingen av de kulturhistoriska föremålen, har rymliga lokaler för dessas uppställning blivit alltmera nödvändiga. Dylika har nu också erbjudit sig på »Blombergs Udde». Huvudbyggnaden utökas på sin gavelsida mot stranden av en s. k. sjöbod och där har iordningställt några rum med möbler, prydnadssaker och allt i övrigt, som det kunde tänkas ha varit vid sekelskiftet. Den egentliga utställningen av kulturföremålen, musealt ordnade, har förlagts till den stora öppna vinden över huvudbyggnaden. Med sakkunnig hjälp har man här systematiskt uppställt samlingarna, i vilka bl. a. ingår en hel fiskebåt med utrustning. Då Vaxholm på somrarna invaderas av stora skaror sommargäster, har staden i »Blombergs Udde» fått ett intressant promenadmål samtidigt som, vilket redan sagts, huvudbyggnaden erbjuder goda samlingsrum.

NYBILDAD HEMBYGDSFÖRENING I VÄSTLAND

Västlands hembygdsförening bildades 16 juni 1961 sedan Föreningen Västlands JUF:s Hembygds gård upplöstes. Den sistnämnda föreningens egendom Åkerby 1² om 1 985 hektar i areal, bestående huvudsakligen av parkområde och den därpå befintliga byggnaden Västlands Hembygds gård, överlämnades som gåva till den nybildade föreningen.

Byggnaden är ursprungligen Wesslands bruks corps-de-logi och är icke flyttad. I sitt nuvarande skick inrymmer den i nedre våningen det gamla »herrgårdsköket», som är orört och nu inrymmer hembygdsföreningens samlingar. I samma våning finns vaktmästarbostad om ett rum och kök, restaurangkök och ett mindre rum innanför detta. I andra våningen, kallad festvåningen, finnes fyra stora och ett mindre rum och i tredje våningen en samlingslokal rymmande omkring 100 sittplatser, ett mindre rum samt kapprum. I gården är installerad elektrisk uppvärmning.

Byggnaden anses vara kulturhistoriskt värdefull, den är sålunda den enda byggnad av värde, som skonades i denna trakt då ryssarna härjade och brände på upplandskusten 1719. Parkområdet är vackert med många gamla träd och spår av den gamla trädgårdsanläggningen. Täm-

narån, som flyter förbi och bildar gräns mot kyrkbyn, är en bidragande faktor till miljöns stämmingsvärden.

Under 1962 har föreningens roteombud sökt värva medlemmar och de mest energiska ha lyckats synnerligen väl så att medlemsantalet vid tiden för årsmötet uppgick vid pass 100.

Inom föreningen arbetar de kvinnliga medlemmarna målmedvetet och energiskt i en syförening, som bidragit med över 3 000 kronor till inventarier och till gårdens underhåll. I kommunalt anslag har erhållits 2 500 kronor. Med dessa medel plus de ganska blygsamma hyresinkomsterna har de löpande utgifterna och det allra nödvändigaste underhållet kunnat klaras.

För Valborgsmässaofon och sistaaprilfirandet svarade föreningen tillsammans med kyrkokören. Föreningens julmässa i samband med Luciafirandet samlade mycket folk.

Ingvar H. Ericson

BONDKYRKO HEMBYGDSFÖRENING STABYGÅRDEN

Föreningens styrelse har under verksamhetsåret 1961 bestått av Elis Westlund, ordförande; Axel Thorsell, sekreterare; Bertil Johansson, kassaförvaltare; Estrid Lindberg och Erik Eriksson. Dessutom har olika arbetssektioner varit valda. Styrelsen och föreningen har varje månad — utom under sommaren — haft sammanträden, alla väl besökta. Vid sammanträdena har underhållning förekommit, såsom förevisning av bilder, uppläsning m. m. Föreningens sångkör har medverkat under ledning av kantor Egron Lundell.

Även 1961 har vissa ändrings- och reparationsarbeten utförts i hembygdsgården, varvid bl. a. en vägg mellan ett par rum tagits ned och ersatts med lamellörrar, varigenom ett rymligt och vackert samlingsrum bildats. Arbetet har utförts av kunniga föreningsmedlemmar. När ingenjör Anders Diös, Uppsala, vid flera tillfällen och senast i samband med nyssnämnda arbeten visat stort intresse för föreningen i ekonomiskt och materiellt hänseende, har han kallats till hedersledamot i föreningen.

Några gånger har hembygdsgården upplåtits för olika ändamål, bl. a. till Upplandskretsen av Samfundet för hembygdsvård, som där hållit årsmöte.

Sedvanlig sommarutflykt har företagits, och denna gång till Aspnäs säteri samt Östervåla och Harbo hembygdsgrdard. Föreningsarbetet har

präglats av intresse och gott samarbete inom de olika arbetsgrenarna. En gemensam strävan är att verka för föreningens ytterligare förkovran. Medlemsantalet var vid årets slut 215.

A. Thorsell

HÅLLNÄS HEMBYGDSFÖRENING

Även år 1961 gav föreningen fullt upp med arbete vid hembygdsgården med kompletteringar av samlingarna samt förbättring och underhåll av de fasta anläggningarna. Under 50-talet har fiskerimuseet vid Fågelsundet blivit styvmoderligt behandlat med anledning av att alla krafter tagits i anspråk för hembygdsgårdens uppförande vid kyrkan. Vid senaste årsmötet beslöts att ägna detta museum större uppmärksamhet under år 1962 genom upprustning av byggnaderna och komplettering av samlingarna.

Vid 1961 års årsmöte visades bilder av den påbörjade Hållnäsfilmerna, som vi tror blir en god sockenbeskrivning. Filmen hoppas vi ska ligga färdig för premiär vid 1963 års årsmöte.

De traditionella festerna har hållits. Midsommarfesten besöktes av över 500 personer och julifesten av över 2 000 personer. Vid julifesten, vid vilken föreningens 30-årsjubileum firades, höll ordföranden hälsningstalet och lämnade en utförlig historik över de gångna årens verksamhet. Högtidstalet hölls av direktör Göran Knutsson, Hushållningssällskapet, Uppsala. Vidare medverkade kyrkosångare Erland Dahlgren, Stockholm, och Tierps sockens teateramatörer gästspelade med sitt hembygdsspel »En söndag på vallen». Riksspelman Erik Sahlström och Sture Andersson svarade för musikunderhållningen.

Dan Westergren

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING

20 juni 1961, vid föreningens årsmöte på Viken, förevisade professor Greta Arwidsson den märkliga stora gravkammare med bevarade träväggar hon just denna dag hittat i ett väldigt gravröse, det största av alla på Vikens fornlämningsområde. Det var en skelettgrav med märkliga föremål från 400-talet. Kring skeppshamnen hade man lagt fyra hövdinggravar, men alldeles intill den östligaste av dem fann prof. Arwidsson våren 1962 sensationellt nog också kvinnogravar från nyssnämnda tid. Dessa utgöras av direkt på berggrunden anlagda små låga

rösen, innehållande urngravar med daterbara dekorerade småsaker. För att fastställa 400-talsboplatsens utsträckning hade undersökningar gjorts med nya vetenskapliga metoder. Stockholms universitets arkeologistuderande ha sin fältarbetskurs på Viken sedan 1958, på initiativ av hembygdsföreningen.

Nyårsaftonen 1961 anordnade hembygdsföreningen i det självständiga Lovöpastoratets sista afton nyårsbön i Drottningholms slottskapell med predikan av kyrkoherde Anders Frostenson och orgelspel av Föreningen Drottningholmsmalmens ordf. prof. Ingvar Svennilson, i närvaro av H. M. Konung Gustaf VI Adolf och H. K. H. Prinsessan Birgitta. Från orgelläktaren höll hembygdsföreningens ordf. lic. Wallenberg ett föredrag om vad man vet om det äldsta Drottningholms slott, som hade brunnit 30 dec. 1661, om dess utseende och anläggningar.

27 april 1962, på trehundraårsdagen av den högtidliga grundstensläggningen till det nuvarande Drottningholms slott, uppvaktade styrelsen hovintendenten prof. Nils G. Wollin, som nyligen hade fyllt 70 år och tidigare disputerat på Drottningholms lustträdgård och park samt ägnat stor del av sitt liv åt att få genomfört parkens storslagna återställelse med alla fontäner. Han invaldes som hedersledamot i hembygdsföreningen och fick i gåva en färggravyr över parken från 1600-talet. — 29 april 1962 höll prof. Wollin på borggården ett livligt uppskattat föredrag om parkanläggningen. Lic. Wallenberg höll samma dag i högmässan i slottskapellet föredrag om Drottningholms klockstapels och klockors historia i 300 år. På borggården deklamerade hon sedan 1600-talsdikter om Drottningholms härlighet.

12 maj 1962 firades Lovö hembygmuseums tioårsjubileum vid årsmötet på Hogsta. Dess intendent, lic. Wallenberg, förevisade museet och berättade vid festen ute på gården den spännande historien om hur det gick till att rädda byggnaden från rivning. Lovös egna bygdespelmän spelade gamla låtar på fiol och nyckelharpa. Fil. dr John Nihlén höll föredrag om sina landskapsundersökningar över Mäläröarnas odlingshistoria, strandmarker, lövängar etc.

På sin 60-årsdag hade föreningens ordf. den stora glädjen att få mottaga den stora vackra boken *Svensk bygd och natur* som gåva av Lovö hembygdsförening och erhöll samtidigt Samfundet för Hembygdsvårds bronsplakett »för rik gärning i hembygdsvårdens tjänst» samt invaldes som hedersledamot i Samfundet för Nordiska museets främjande och mottog dess silverplakett med inskriften »Känn dig själf», vilken utdelades av professorerna Gösta Berg och Andreas Lindblom.

Valborgsmässoaftonen 1962 firades med bål vid stranden vid Lugnet, vårtal av skolstyrelsens ordf. Gunnar Hedberg, sång av kyrkokören, fyrverkeri av ungdomsrådet och våffelfest anordnad av hembygdsföreningen i China slottskök.

Icke mindre än fyra segrar kan hembygdsföreningen inregistrera i sin kamp på olika områden. Styrelsen hade skrivit till Domkapitlet i pastoratsregleringsfrågan och hemställt att Lovö skulle tilldelas en komminister, framförallt för att den märkliga prästgården, som är en drottninggåva av 1740, skulle förbli bebodd av en prästfamilj. Resultat: Lovö tilldelades en komminister. — Efter tvåårig kamp nådde styrelsen resultat när det gällde en väldig stentipp, som Kungsgården lagt upp på den natursköna stranden intill Viken. Länsstyrelsen fann att Kungsgården hade brutit mot naturskyddslagen och strandlagen och förpliktigade den att återställa naturens utseende i möjligaste mån. En ny tipp skulle förläggas till Kärsöskogen. — På bara sex veckor lyckades det styrelsen att förhindra att den idylliska slingrande gamla vägen mellan Rörby och Smedstorpet uträtades och moderniserades. — Efter fyraårig kamp har styrelsen vunnit åtminstone en halv seger i brofrågan. Adressen år 1958 med de 762 namnunderskrifterna har burit frukt: Nockeby bro skall ej gå snett utan som förut vinkelrätt mot slottet, såsom Adelcrantz och Gustaf III hade byggt den 1787. Vi ha också lyckats förhindra rivning av Brostugan och Svärdet, minnesmärket över Gustaf III:s statsvälkning. — Dessa segrar visa att hembygdsföreningens vakttjänst är viktig och lönar mödan.

Berit Wallenberg

ROSLAGENS SJÖFARTSMINNESFÖRENING

Sedan årsmötet 1961 har Roslagens Sjöfartsminnesförening i Väddö förlorat tre styrelseledamöter, nämligen dess ordförande Mauritz Pettersson, dess vice ordf. Conrad Lund, vilka båda avled i juni månad sagda år, och Eliord Ericsson, som avled i mars 1962. Dessa förluster var så mycket kännbarare för föreningen som alla tre hade varit med från början och var mycket kunniga och erfarna. Den 23 juni 1962 avled även »Rospiggens» redaktör från begynnelsen Gunnar Bergman. Till ny ordf. valdes Manfred Ohlson.

I samband med föreningens 25-årsjubileum instiftades på förslag av kapten Scholander en medalj för bragd till sjöss och en medalj för förtjänst. Fem bragdmän erhöles denna utmärkelse 16 juni 1962 för en räddningsbragd vid Lågagrund, utanför Gräsö, för snart tio år sedan.

Civilingenjör Torsten Jansson gav i sitt föredrag nämnda dag en historik över föreningens verksamhet under de 25 åren och glimtar från gamla tiders sjömansliv.

Samlingarna har utökats genom köp och gåvor. Sålunda har en 8 meters sköteka skänkts av majorskan Nauclér, Grisslehamn, och en 390 cm lång vimpel, eller så kallad prisstandert, från en kappsegling mellan storbåtar på Baggensfjärden år 1895. Roslagsskutan Olldin från Blidö vann tävlingen. Givaren, Sture Lestner, Nyköping, köpte den på en auktion på Söderöra redan år 1943. Bland andra nyförvärv kan nämnas ett hönet från Sundskär i Rådmansö.

Föreningens årsskrift Rospiggen utkommer i höst med sin 23:e årgång.

Manfred Ohlson

SKOGS-TIBBLE FORNMİNNES- OCH HEMBYGDSFÖRENING

Årsmöte hölls söndagen 12 aug. 1962 hos fru Greta Nylund, Ribbingebäck. Efter förhandlingarna gjorde de närvarande en utflykt till Ribbingebäcks gård, vars nuvarande huvudbyggnad uppfördes på 1870-talet av löjtnant Bo Oxehufvud. Dennes släktvapen finns fortfarande kvar över entrén. Gården äges nu av Stockholms Stadsmission och användes som vårdanstalt. Vi besåg även den plats där socknens gamla tegelbruk en gång legat. Endast några lergropar, tegelskärvor och övervuxna grundrester vittnar om tegelbrukets läge och allt det arbete, som en gång utförts där.

Styrelsen har under året haft följande sammansättning: Ordförande läroverksadjunkt P. G. Nylund; vice ordf. köpman Gösta Ekmyr; sekreterare fil. stud. Yvonne Ekmyr; kassör lantbrukare Birger Andersson. Övriga styrelseledamöter har varit hrr Gustaf Björling och Oscar Kjellin. Arbetsutskottet har bestått av hrr Albert Almqvist, Gösta Ekmyr, Oscar Kjellin, Emanuel Lamberg och Per-Gunnar Nylund.

Ett antal arbetsaftnar har hållits och nästa år hoppas vi ha vårt bygdemuseum färdigt. Till alla dem, som skänkt föremål, vill vi framföra ett varmt tack. Intresset för vår verksamhet har stigit, liksom medlemsantalet.

Yvonne Ekmyr

SOLLENTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Arbetsåret 1961–62 inleddes 17 sept. med en bussutflykt till grannföreningen i Upplands-Väsby, då bl. a. Fresta, Hammarby och Eds kyrkor besågs. 8 nov. anordnades en Sollentunaafon, då ordföranden berättade om Kista prästgård och Pommern, två nyligen försvunna gårdar. Framställningen illustrerades med bandade intervjuer med gamla sockenbor. En film från utfärden till Birka 4 juni visades av herr Holger Eriksson. Pastor Åke Lundberg sjöng till luta.

Julmarknaden anordnades 10 dec. vid hembygdsgården Hersby med ljusstöpning, ullkardning och spinning i stugan, slagtröskning på logen, smide i smedjan osv.

Årsmötet hölls 14 mars. Sång utfördes av Sollentuna Musikkapell. Landsantikvarie Sven Drakenberg talade om västmanländsk kulturhistoria.

Med anledning av att folkskolan i Sollentuna vid utgången av vårterminen 1962 upphörde som skolform i köpingen, anordnades en skolhistorisk afton 16 april med sång av Sollentuna skolkör under musikdirektör Lindholm, föredrag av ordföranden om »Skolkammare och skolmästare i Sollentuna under 200 år», bandade intervjuer och film.

En längre utfärd med buss företogs 3 juni till bl. a. Strängnäs, Julita gård och Floda kyrka i Södermanland.

Midsommaraftonen firades vid Hersby under hävdvunna former med dans kring majstången, folkdanser, dans på logen m. m.

Deltagandet i sammankomster och utfärder har varit livligt. Antalet medlemmar i föreningen var vid årsskiftet 661.

Nils Göransson

SOLNA HEMBYGDSFÖRENING

Vid årsmötet 21 mars 1962 i Ekensbergsskolans aula hade ordföranden glädjen att bl. a. hälsa den svenska kulturminnesvårdens »Grand old man», förre riksantikvariern Sigurd Curman, välkommen. Den bortgångne styrelseledamoten Verner Valls minne hyllades. — Den nya styrelsen fick följande sammansättning: U. Rejle, ordf., K. Berg, vice ordf., G. Sjögren, sekr., K. Hellqvist, kassör, samt N. Nihlén med B. Hagedahl, Kurt Nilsson och fru Edith Pihlblad som suppleanter. Föreningen beslöt att till hedersledamöter utse förre riksantikva-

Solna hembygdsförening. Dr V. Gintors och Urban Rejle vid gravfältet nära Råsta gård, Solna.

rien Sigurd Curman samt de avgående styrelsemedlemmarna B. Jaldén och E. Lindström.

Efter sång och musik av Solna husmoderskör talade teaterhistorikern fil. lic. Christer Topelius om den vid Ulriksdal belägna s. k. Confidencen, som är landets äldsta teater, invigd 1753 och inredd i rokoko under drottning Lovisa Ulrikas tid. Talaren hoppades att denna utsökt vackra teatersalong skulle återställas i sitt ursprungliga skick. Stora utsikter därtill finns, enär berörda myndigheter och Solna stad har ställt sig välvilliga till förslaget.

Hembygdsföreningen har liksom tidigare sökt att genom förhandlingar med landstinget och Solna stad få det gamla Hagalunds värdshus återuppfört, men tyvärr har på grund av ekonomiska skäl frågan ej kommit närmare sin lösning.

Arkeologiska undersökningar av ett gravfält 300 m ö. Råsta gård inom Solna stads gränser skedde hösten 1961. Undertecknad har i egenskap av Riksantikvariens ombud följt utgrävningarna. Bl. a. blottades en större enskiktad treudd.

Under året har undertecknad hållit föredrag om Solna för olika föreningar och gästande danska skolungdomar samt varit ciceron vid rundvandringar.

Urban Rejle

STOCKHOLMS-NÅS HEMBYGDSFÖRENING

Året 1961 var det 20:e verksamhetsåret för vår förening. Medlemsantalet har hållit sig omkring 300.

Det allt uppslukande intresset även under 1961 var den tidigare planerade upprustningen av helgdagsrummet i Hembygdsgården, m. a. o. för att få det gästvänligare och festligare. Diskussionerna från året förut kom upp igen och de olika åsikterna bröts mot varandra och syntes svåra att sammanjämka. En svårighet var den ekonomiska sidan av saken. Hembygdsföreningarna ha, som bekant, inte något överflöd på pengar och man måste fördenskull försöka spara ihop medel till mera betydande omändringar och reparationer. Icke heller detta år förde diskussionerna till något avgörande.

Till vårt lilla museum har en del gåvor inströmmat och hembygdsföreningen frambär härmed sitt tack och önskar, att den välvilliga inställningen skall fortsätta så att vi kan rädda undan gamla föremål från förstörelse. Det lär nog ännu finnas saker, som äro mera värdefulla att ha i ett museum än hemma.

Av Bestyrelsen för Svenska Flaggnans Dag hade hembygdsföreningen tilldelats en svensk fana och en grupp medlemmar deltog därför i defileringen på Svenska Flaggnans Dag, varvid även vår egen sockenfana var med.

En sommarfest, som gick under namnet »marknad» och var anordnad för att tillföra föreningen likvida medel, genomfördes med gott resultat. Vid festen medverkade Kungsängens folkdansgille med trevliga och vackra danser.

Även om vi hittills klarat ekonomien på ett tämligen betryggande sätt, är det klart, att föreningen är starkt beroende av anslag för sin verksamhet, särskilt om man tar i betraktande, att det förr vanliga frivilligarbetet minskat och delvis bortfallit.

Vi ha dock genom anslag och gåvor fått stöd för vår verksamhet från myndigheter och enskilda personer och vilja härför uttala ett värdsamt tack.

Herman Svenngård

UPPLANDS-VÄSBY HEMBYGDSFÖRENING

Under 1961 har fem styrelsemöten hållits. Antalet medlemmar har ökat med 15 personer. I verksamheten, som framför allt måste taga sikte på den oerhörda utvecklingen inom storkommunen med förstörelse av både forntida och senare tiders kulturhistoriska minnesmärken och bebyggelse — vi återkomma därtill i nästa årsredogörelse —, har bl. a. föreningen anordnat s. k. estradsamtal, som varit väl besökt. Ämnet för detsamma var: »Hur man planerar och bygger inom en kommun.» Vidare har fil. kand. L. Lundborg i ett föredrag, belyst med ljusbilder, redogjort för de fynd man gjort vid arkeologiska undersökningar där autostradans allt uppslukande »midgårdsorm» går fram inom kommunen.

För att i någon mån kunna hindra förstörelsen av en arrendegård i Runby samhälle, vilken Eds församling blivit ägare till, kallade hembygdsföreningens styrelse till överläggning representanter för kyrkorådet och kommunen, samt arkitekt A. Morsing och landsantikvarie N. Sundquist. Resultatet av överläggningen blev tyvärr ej så givande som man kanske väntat sig.

Under året har platsen kring den förnämliga runstenen i Runby — vilket namn återkommer i inskriften — röjts upp. Där anordnade även föreningen med god anslutning från allmänheten årets valborgsmässoeld.

Föreningen har haft besök av Sollentuna hembygdsförening och i oktober besökte stiftets biskop under visitation i Ed platsen för den blivande församlingsgården. En vackrare och lämpligare plats med dess gamla hus, väl värda att bevara, kunde man enligt hans mening knappast tänka sig.

Trots uppenbart och oförklarligt motstånd mot föreningens verksamhet i en tid av standardisering och likriktning vilja vi i gott sällskap med andra hembygdsföreningar arbeta vidare.

Sven Odenrick

VALLENTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Vid föreningens årsmöte 21 mars höll förste antikvarien i Riksantikvarieämbetet dr Sverker Janson föredrag över ämnet: »Fornlämningar och kulturlandskapet.» Årsmötet var ganska talrikt besökt. Ur verksamhetsberättelsen kunde ordföranden bl. a. anföra, att Vallentuna hembygdsförening av Upplands fornminnesförening tilldelats Disa Gilles pris för »föreningens kulturminnesvårdande insatser».

Arbetet med vingarna på kvarnen vid Väsby gård i Vallentuna har förts närmare sin lösning. Byggmästare Einar Levander, Lagga, har ingående studerat deras konstruktion och lovat leda arbetet med uppsättningen. Om inget oförutsett inträffar, kommer vingarna att monteras sommaren 1963.

Den traditionella midsommarfesten på kyrkbacken nedanför Vallentuna kyrka firades under sedvanliga former. Kring midsommarstången tråddes dans och lekar med liv och lust. Drygt 700 personer deltog.

Hembygdsföreningens höstutflykt till Orkesta gamla medeltidskyrka 22 okt. gynnades av vackert väder. Sedan deltagarna bevästat gudstjänsten, som leddes av kyrkoherde Wikberg, fick de lyssna till hans redogörelse för kyrkans historia. Ute på kyrkogården berättade folkskollärare Bernhard Bengtsson bl. a. om en vida känd Orkestabo, »den sturske Montgomery», som fått sitt vilorum på den vackra kyrkogården.

Bernhard Bengtsson

VALÖ-FORSMARKS HEMBYGDSFÖRENING

Valö-Forsmarks hembygdsförening kan se tillbaka på ett gott verksamhetsår och ser mot framtiden med tillförsikt.

För närvarande är man i färd med att uppföra ett gammalt rytartorp, som förut under året flyttats till hembygdsgården. Lördagen 18 aug. var det taklagsfest, då de på bygget arbetande bjöds på kaffe.

Söndagen 19 aug. hade föreningen slättergille vid hembygdsgården. Där förekom spelmansmusik och folkdansuppvisning samt lekar och skämttävlingar för barn och äldre.

Tidigare under året har hållits en välbesökt Valborgsmässa samt en paket- och gåvoauktion. En studiecirkel arbetar också och föreningens tidning »Bygden» har utkommit med två nummer.

Beståndet av museiföremål har ökat med något 100-tal nummer och är nu uppe i sammanlagt 1 200. Dock är det numera svårt att förvärva intressanta saker, då de betinga betydande summor. Konkurrensen är svår såväl på auktioner som vid privata uppgörelser. Av de nyförvärvade föremålen må nämnas en väl bevarad stockeka från Forsmark, ett par målade väggbonader samt bänkar och skolkista från en av ortens nedlagda skolor m. m. En förteckning över ortens fornlämningar har även skänkts till föreningen.

Ett par utflykter med bussar har anordnats med gott resultat.

G. Jonsson

VECKHOLMS PASTORATS HEMBYGDSFÖRENING

Flera år har förflutit sedan vår förening redovisade någon verksamhet i Upplands fornminnesförenings årsbok. Detta betyder dock inte att arbetet avstannat, jag vågar nog påstå att det snarare har intensifierats.

Till julen 1960 utkom »Boken om Södra Trögd», vars redaktionskommitté undertecknad och hembygdsföreningens sekreterare prosten Sven Palm tillhörde. Vi har också båda medverkat i boken med var sina två artiklar. Boken, som har tillkommit på initiativ av kulturnämnden i Södra Trögd, har haft en glädjande framgång och har utkommit i en andra upplaga. 8 författare har i 14 avsnitt behandlat det mesta, som berör vår bygd från istid till nutid.

Under år 1961 kunde vi slutbetala de skulder, som föreningen ådrog sig vid starten och som var en följd av om- och påbyggnad av Gamla prästgården. Framför allt har byggnadens övre plan, som nu utgör bygdemuseum, dragit dryga kostnader. Vi hoppas nu att efter att ha blivit skuldfria kunna satsa mera på museet. Här har nu ordnats en monter för gamla handlingar och mynt. Till denna har redan överlämnats ett flertal handlingar av stort värde, bl. a. fotostatkopior av lagfarter, varav en från år 1689, utfärdad på tingsstället i Villberga. Lagfarter, som överlämnats å samma fastighet, är från åren 1734, 1743, 1758, 1793 och 1852, alla fastställda å tingsstället i Litslena, där sedan ting hölls i omkr. 200 år. Ting hålls numera i Enköping, vars tingshus är byggt år 1895

För att i ringa mån försöka förverkliga de tankar och syftemål, som framfördes vid Upplands fornminnesförenings Vinterting i februari 1961 angående uppsamling och bevarande av jordbrukets ur bruk komna hjälpmedel, har hembygdsföreningen begärt och av Veckholms pastorat erhållit den vid Veckholms prästgård befintliga tiondeboden, som enbart den har stort kulturhistoriskt värde. Där samlar vi nu i vår ägo redan befintliga redskap för jordens bearbetning, skörd och bärgning, samt vad som ännu går att rädda.

Av värdefulla inventarier vi fått mottaga till hembygdsgården är ett taffelpiano, tavlor och lampor. En minnesgod pastoratsbo, bosatt på annan ort, har testamenterat möbler, tavlor m. m.

Vid årsmötet, som hölls 1 april, talade förre rektorn vid sjuksköterskeskolan i Uppsala medicine doktor Elisabet Dillner medryckande och intressant om »Den kloka gumman i Finshult och hennes värdbundna trä.»

Styrelsen har följande sammansättning: Ordf. hemmansägaren Herbert Lennartsson, Basta, v. ordf. friherrinnan Gunhild Hermelin, Thorsvi,

Veckholms pastorats hembygdsförening. Tingsplatsen vid Enhälga, Villberga s:n.

sekreterare prosten Sven Palm, Veckholm, kassör hemmansägaren David Johanson, Sundby, samt kapten Gustaf von Ehrenheim, Grönsöö, hemmansägaren Gustav Andersson, Väppeby, hemmansägaren Carl Pettersson, Nybygget, lantmästare Adolf A:son Hermelin, Thorsvi, samt lantbrukaren Isak Sundqvist, Sundby. Medlemsantalet är 75 st.

Veckholm i sept. 1962.

Herbert Lennartsson

VÄDDÖ HEMBYGDSFÖRENING

I årsboken 1961 meddelades från Väddö: »När föreningen 1961 samlades till sitt årsmöte var den sig icke lik. Då var en av föreningens grundare, agronom Vilhelm Mattsson, ej med. I början av året stod en hundrahövdad skara kring hans grav på Väddö kyrkogård.» Nu får Väddö hembygdsförening meddela, att fyra andra framträdande medlemmar avlidit under året, nämligen urmakarmästaren Konrad Lund, inspektör F. W. Johansson, plåtslagaremästare Mauritz Pettersson och lantbrukare Viktor Mattsson. Samtliga voro med från början år 1929 och förblevo

genom åren verksamma i föreningen, de båda förstnämnda som medlemmar i styrelsen, V. Mattsson som revisor och Mauritz Pettersson först som god kulturvårdare inom föreningen och sedermera även som initiativtagare till Roslagens Sjöfartsminnesförening och ansvarig utgivare av dess organ, Rospiggen. Ingående sakkännedom, utpräglad ansvarskänsla och levande intresse präglade deras gärning.

Årets stora händelse var midsommaraftonsfirandet. Inne i visningshallar, stugor och bodar var trängsel med besökare från både land och stad. Och ute var det lek och glam runt lövad stång.

Flera värdefulla minnessaker från bygden ha under året lämnats till förvaring på gården. Väddö kommun har lämnat en betydande mängd skolmateriel, som passar i en planerad gammal skollokal. Hantverksstugan väntar på målare för att sedan ta emot skräddar- och skomakar-attiralj. Vagnparken väntar på översyn.

Ortens största gravfält från 900-talet e. Kr. finns på hembygdsgårdens mark. Området är avröjt men behöver ännu bättre översyn.

Hembygdsföreningen har sin egen sjöfartsutställning. Det är kapten J. A. Johanssons katalogiserade och noggrant beskrivna samling, 125 nummer, som han uttryckligen har begärt få överlämna till Väddö hembygdsförening. I samlingen ingår bl. a. en modell av lustjakten *Vestalen*. Fartyget, en gång på 1890-talet skänkt av en förmögen engelsman åt Frälsningsarmén i Sverige, förvärvades sedermera av en affärsman på Väddö. I år har föreningen av herr B. Lindkvist, Väddö, mottagit en skrivelse i original angående förvärvet av *Vestalen* och därtill en avskrift av dokumentet: »Certifikat of Register» samt en nockvinsch till samma fartyg. Herr Lindkvist har även överlämnat en selbåge av metall, gjuten av Jerk Ersson, Pingeljerker, verksam på Väddö i slutet av förra seklet.

Hembygdsföreningen har mottagit en väl utförd pennteckning, utförd 1903 och framställande den skicklige snickarmästaren Boman, Senneby, Väddö. Boman är mest känd för sina fina spinnrockar och vävstolar, som ännu i dag många hem i bygden 'prisa' sin upphovsman för. En del av Bomans egenhändigt förfärdigade snickerimaskiner har överlämnats till föreningen att förvaras på Kista.

Hembygdsgården Kista och dess samlingar ha visats för allmänheten kl. 14 varje söndag under sommaren. Visning har skett också på andra tider efter hänvändelse till någon i styrelsen. Ortens N T-Orden har haft några väl besökta familjefester på Kista, varvid också visning förekommit. Allmän och stor belåtenhet kännes inför hembygdsgården Kista, dess yttre helhet och dess mångfaldiga inventarier.

Ekonomien baseras i huvudsak på hembygdsgårdens egen drift: arrende för 20 har åkerjord och försäljning av skogsprodukter från 35 har skog. Visningar ha givit 583 kronor och netto på fester 247 kr.

84 personer och två föreningar äro nu medlemmar i Väddö hembygdsförening. Dess styrelse under året har varit: f. landstingsman H. Eugenius, ordf., konsulent Alb. Bengtsson, sekr., fru Greta Mattsson, kassör, samt byggmästare Einar Ahlström och lantbrukare P. O. Andersson.

H. Eugenius

VÄNGE HEMBYGDSFÖRENING

Hembygdsföreningens julfest hölls i Ordenshuset som Tjugondagsfest 14 jan. 1962 och hade lockat 170 personer att leka jullekar och se sagospelet Törnrosa, som under ledning av fru Margit Gummesson uppfördes av Vänge småskola.

Arsmötet hölls i församlingssalen efter gudstjänsten 1 april varvid vederbörliga val och nyval skedde.

Under sommaren visades Ekeby för en grupp tillhörande Börje Blåbandsförening samt för en utfärdsgrupp från Husby-Sjuhundra-Skederid under ledning av komminister Nymansson.

Midsommarfesten hölls på Karlssons gård i Ekeby, varvid de olika lokaliteterna gjorde bra tjänst för sina olika ändamål. Festen besöktes av omkr. 200 personer och gynnades av vackert väder.

Alla villiga medhjälpare, som gjort särskilt de krävande festerna möjliga, styrelsemedlemmar, som haft hand om olika föreningsuppgifter, kommittén för Ekeby by, som haft uppgiften att organisera denna nya del av föreningens verksamhet, ha alla gjort sig förtjänta av föreningens tacksamhet.

Per Axel Björkman

ÖREGRUNDS HEMBYGDSFÖRENING

Styrelsen har sedan årsmötet 25 mars 1962 följande sammansättning: Karl Wickström, ordförande, Eskil Eriksson, vice ordförande, Elias Tise-lius, sekreterare, Albert Sandqvist, Elof Högberg, Greta Wähl, kassör, Margit Eriksson, Signe Mattsson och Nora Nilsson.

Midsommaraftonen firades under talrik anslutning av öregrundsbör och sommargäster i traditionella former på hembygdsgården, där som vanligt Valö-Forsmarks spelmanslag stod för musiken.

Vid årsmötet visades en film från resandet på hembygdsgården av stormasten till Öregrunds sista segelfartyg. Rektor Thure Tannerhagen roade med bandinspelningen »Äldre öregrundsbor berätta sina minnen».

Den skuld, som länge åvilat föreningen, är nu fullt gäldad. Av Öregrund stad har föreningen erhållit kr. 2 000:— till reparation av storstugans tak.

Två kanoner från den år 1809 i Öregrundsgrepen strandade, av af Chapman konstruerade fregatten Bellona, har nu placerats på hembygdsgården. Till dessa ha efter modell från 1700-talet — Bellona löpte av stapeln 1782 — förfärdigats lavetter.

Föreningen har, därest lämplig lokal kan anskaffas, av konstnären Knut Hallgren utlovats en donation, innefattande av honom utförda konstverk med motiv från Öregrund och dess omgivningar, avsedd som grundval för en konstsamling med hembygdsmotiv.

Öregrund 24 sept. 1962.

Elias Tiselius

ÖSTERÅKERS HEMBYGDS- OCH FORN- MINNESFÖRENING

Medlemsantalet har under året ökats med 25 proc. En kort orienterande översikt av Österåkers historia, avsedd i första hand att användas i hembygdsundervisningen i skolan, har duplicerats och distribuerats bland medlemmarna.

Årsmötet hölls 20 maj 1962 i samband med en utflykt till Västmanland. Först åkte vi med buss till Västerås, där vi deltog i gudstjänsten i domkyrkan, som besågs efter gudstjänstens slut. Därefter fortsatte vi till Vallby, Västmanlands friluftsmuseum, där årsmötet hölls. Vid detsamma diskuterades möjligheten att förvärva anteckningar om Österåker, som skulle kunna ligga till grund för en mera utförlig sockenhistoria. Medlemmarna uppmanades att insamla gamla fotografier.

På hemvägen stannade vi vid Badelunda med de många imponerande fornlämningarna — Anundshögen, de stora skeppssättningarna och bautastenarna. Bussresan blev särskilt lärorik tack vare godsägare Elis Fröstads stora kännedom om färdvägen och dess omgivningar.

Albert Read och Gunhild Ugglå